

FECR-İ ÂTÎ TOPLULUĞU (1909-1912)

Sedat ÖZTEKKELİ

Fecr-i Âtî sözü “**Yarının Şafağı**” anlamına gelir. Fecr-i Ati edebiyatı, II. Meşrutiyet’in ilanından sonra Servet-i Fünûn dergisinde yayımlanan bir bildiriyle başlar. Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının Tanzimat ve Servet-i Fünûn edebiyatlarından sonraki üçüncü aşamasıdır.

20 Mart 1909’da Bab-ı Ali’deki Hilal gazetesinin matbaasında bir araya gelen Ahmet Haşim, Tahsin Nahit, Ali Canip, Yakup Kadri, Fuat Köprülü gibi sanatçılar ilk toplantıyı yaparak yeni bir topluluğu oluşturdular. Ahmet Haşim’in önerdiği “**Sina-yı Emel**” (İdealin Zirvesi) adını beğenilmeyince Faik Ali’Ozansoy’un teklif ettiği “**Fecr-i Ati (Yarının Şafağı)**” ismini topluluğa ad olarak koydular. Başkanlığa da en yaşlı üye olan Faik Ali Ozansoy seçildi. Topluluk oluşumundan beş gün sonra **Servet-i Fünûn dergisinin 930. sayısında yer alan haberle kuruluşunu duyurur**. Bu haberle “**Sanat şahsi ve muhteremdir.**” prensibine bağlı olduklarını ifade eden gençler yakında bir de dergi çıkaracaklarını bildirirler. Fakat **Servet-i Fünûn, Resimli Kitap, Şehbal ve Rûbab** dergilerinin kendilerine kucak açması nedeniyle bu kararlarından vazgeçtiler. Bu yeni topluluk, kendini kamuoyuna tanıtmak için bir beyanname (bildiri) yayımladı.

FECR-İ ÂTÎ SANATÇILARI

Ahmet Samim, **Ahmet Haşim**, **Emin Bülent**, Emin Lami, **Tahsin Nahit**, Celal Sahir, Cemil Süleyman, Hamdullah Suphi, **Refik Hâlit**, Şahabettin Süleyman, Abdülhak Hayri, İzzet Melih, **Ali Canip**, Ali Süha, **Faik Âli**, Fazıl Ahmet, Mehmet Behçet, Mehmet Rüştü, **Köprülüzade Mehmet Fuat**, **Müfit Ratip**, **Yakup Kadri** bu topluluğun 21 üyesidir.

FECR-İ ÂTÎ TOPLULUĞUNUN BEYANNÂMESİ

Servet-i Fünûn’un **11 Şubat 1325 (24 Şubat 1910)** tarihli **977.** sayısında tam sayfa olarak yer alan ortak beyanname yayımlayarak sanat anlayışlarını ve ne yapmak istediklerini açıklarlar. Beyannamenin altınad “**Fecr-i Âtî Encümen-i Edebisi Namına Kâtibi Müfit Ratip**”in imzası ve encümenin yazı kadrosunun isimleri bulunmaktadır.

“Encümen, edebiyatı çok ciddiye almakta, onu hoş vakit geçirmek için bir vasıta olarak kabul etmemektedir. Bu inanışın edebiyatımızdaki ilk temsilcileri ise Servet-i Fünunculardır. Gerçekten, edebiyatın ciddi bir çaba olduğu hususunda Türk kamuoyuna ilk rehberliği yapanlar onlardır. Bu ciddi çalışmalarına 1908’ den sonra yeniden başlamaları beklenildiği halde ne yazık ki ortada görünmemişlerdir. O halde, yaptıkları hizmet daima beğenilmekle beraber, artık onlara ‘geçmiş’ gözü ile bakmak gerekir. Şimdilik Avrupa edebiyatındaki benzeri toplulukların küçük bir örneği olan Fecr-i Ati ise Türk edebiyatının geleceğini temsil etmektedir.”

Amaçları şunlardır:

- Batıdaki benzerleri gibi dil, edebiyat ve sanatın gelişmesine, ilerlemesine hizmet etmek,
- Edebiyata hevesli ve yetenekli gençleri bir araya getirmek,
- Batının değerli ve önemli eserlerini tercüme ederek Türkçeye kazandırmak,

- Açık fikir münakaşaları ile kamuoyunu aydınlatmak,
- Edebiyat ve fikir konuları ile ilgili konferanslar düzenlemek,
- Fecr-i Âti Kütüphanesi adı altında bir yayın serisi oluşturmak,
- Batıdaki benzer topluluklarla temas kurmak,
- Türk edebiyatını Batı edebiyatına yaklaştırmak,
- Batı edebiyatını Türk edebiyatına tanıtmak.

FECD-İ ÂTİ'NİN KISA SÜREDE DAĞILMA NEDENLERİ

- Sanat anlayışlarının tam tersini savunan "Genç Kalemler" dergisinin ortaya çıkışı ve Millî Edebiyat Cereyanının başlaması.
- "Sanat şahsi ve muhteremdir." İlkesi nedeniyle birlik oluşmaması.
- Balkan Savaşı'nın patlak vermesi.
- Sanatçıların kültür ve zevklerinin farklı olması.
- Köklü yenilikler getirememeleri.
- Sanatçılar arasında baş gösteren tartışmalar ve uyumsuzluk.
- Tecrübeli kişilerin bulunmaması.
- Sanatçıların bir kısmının Millî Edebiyat Akımı'na katılmaları.

FECD-İ ÂTİ EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

- Servet-i Fünûnculara tepki olarak ortaya çıktıklarını söyleseler de sanat anlayışı bakımından Servet-i Fünûncuların devamı olmaktan öteye geçememişlerdir.
- "**Sanat şahsi ve muhteremdir (Sanat kişiseldir ve saygıya değerdir.)**" görüşünü benimsemişlerdir.
- "**Edebiyat ciddi ve önemli bir iştir, bunun halka anlatılması lazımdır.**" anlayışına sahip olmuşlardır.
- Duygusal ve romantik aşkları dile getirmişlerdir.
- "**Sanat, sanat içindir.**" ilkesine bağlı kalmışlardır.
- Batı, özellikle de **Fransız edebiyatını** örnek almışlardır.
- Romantizm, sembolizm, empresyonizm ve parnasizm gibi akımlardan etkilenmişlerdir.
- **Süslü, sanatlı, ağdalı ve ağır** bir dil kullanmışlardır.
- Gerçeklerden uzak tabiat tasvirleri yapmışlardır.
- Tiyatro ile yakından ilgilenmişlerdir.
- Bir edebiyattan çok, topluluk olarak anılmışlardır.
- Edebiyatımızda **ilk edebî topluluk** olarak tarihe geçmişlerdir.
- **İlk defa beyanname** yayınlayan topluluk olmuşlardır.
- Aruz ölçüsünü, serbest müstezat, sone ve terzarima gibi nazım biçimlerini sıklıkla kullandılar.
- Roman ve hikâyelerde realizm ve natüralizm akımı etkilidir.
- Servet-i Fünûn ve Millî Edebiyat arasında köprü görevi üstlendiler.

FECD-İ ÂTİ ŞİİRİNİN ÖZELLİKLERİ

- "**Sanat, sanat içindir.**" görüşü benimsenmiştir.
- Daha çok "**tabiat ve aşk**" temaları işlenmiştir.
- Duygusal ve romantik şiirler yazılmıştır.
- Tabiat tasvirleri gerçeklerden uzak ve subjektiftir.
- Genellikle **aruz ölçüsü** kullanılmıştır.

- “Kulak için kafiye” anlayışı esas alınmıştır.
- **Serbest müstezat** nazım türü daha da geliştirilmiştir.
- **Fransız edebiyatı** örnek alınmıştır.
- **Sembolizm, parnasizm ve empresyonizm** akımlarından etkilenilmiştir.
- Arapça, Farsça kelime ve tamlamalarla yüklü ağır, süslü bir dil kullanılmıştır.
- **Ahmet Haşim**, Fecr-i Âtî şiirinin en önemli santçısıdır. Bu topluluğa ölümüne kadar bağlı kalmıştır.
- Şiirde **müzikaliteyi, ahengi** ön plana çıkaran bir sanat anlayışı hâkimdir.

Bir Günün Sonunda Arzu

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyân
Güller gibi... sonsuz, iri güller
Güller ki kamıştan daha nâlân;
Gün doğdu yazık arkalarında!

Altın kulelerden yine kuşlar
Tekrârını ömrün eder ilân.
Kuşlar mıdır onlar ki her akşam
Âlemlerimizden sefer eyler?

Akşam, yine akşam, yine akşam
Bir sırma kemerdir suya baksam;
Üstümde semâ kavs-i mutalsam!

Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam!

Ahmet Haşim

FECR-İ ÂTÎ DÖNEMİNDE ROMAN VE HİKÂYE

- Bu dönemde roman ve hikâye **şiirin gerisinde** kalmıştır.
- Romanlar **teknik yönden kusurlu, içerik yönünden zayıftır**.
- Romanlarda süslü, sanatlı, ağır bir dil kullanılmıştır.
- **Maupassant** tarzı hikâyeler yazılmıştır.
- **Realizm ve natüralizm** akımlarından etkilenilmiştir.
- **Cemil Süleyman ve İzzet Melih** roman ve hikâyede ön plana çıkmıştır.
- Cemil Süleyman hikâyelerinin “**Timsal-i Aşk**” ve “**Ukde**” adlı kitaplarda toplamıştır. Hikâyelerinde halktan kişilere yer vermiş, dil ve üslup bakımından Millî Edebiyat akımının etkisinde kalmıştır. Sanatçının “**Siyah Gözler**”, “**İnhizam**”, “**Kadın Ruhu**” adı romanları teknik açıdan kusurlu olsa da ruh çözümlemeleri bakımından başarılıdır.
- İzzet Melih Devrim, roman ve hikâyelerinde aşk temasını romantik bir duyarlılıkla ele almış, “**Tezad**” adlı romanıyla adını duyurmuştur. Sanatçının ayrıca **Pier loti tarafından ön sözü yazılan “Hüzün ve Tebessüm**” adlı hikâye kitabı vardır.

- **Müfit Ratib**'in Maupassant'ın "**Güzel Dost**" adlı romanının çevirisi, döneminin beğenilen eserlerinden biridir.

FECR-İ ÂTÎ DÖNEMİNDE TİYATRO

- Fecr-i Aticiler, teknik bakımdan mükemmel olmayan ancak konuşma diline daha çok yaklaşan eserler vermişlerdir.
- Tiyatro türünde **Henrich İbsen**'i örnek almışlardır.
- Bu dönemde tiyatro türünde **Şahabettin Süleyman, Tahsin Nahit ve Müfit Ratib** öne çıkmıştır.
- Şahabettin Süleyman'ın "**Fırtına**". "**Aralarında**". "**Kanun**". "**Avdet**", "**Aziz Katil**", "**Kül ve Burgu**", "**Çıkmaz Sokak**", "**Yeni İzdivaçlarda**", "**Kırık Mahfaza**" adlı tiyatro eserleri vardır. Sanatçı, teknik bakımdan zayıf olan bu eserlerde genellikle aşk temasını işlemiştir. Konuşma diline yakın bir dil kullanmıştır.
- Tahsin Nahit'in tiyatro eserleri arasında "**Hicranlar**", "**Jön Türk**", "**Fırar**" sayılabilir. Sanatçı, Şahabettin Süleyman'la birlikte "**Kösem Sultan**" ve "**Ben Başka**" adlı tiyatro eserlerini de kaleme almıştır.
- Fecr-i Aticiler içinde tiyatro türünün en başarılı sanatçısı Müfit Ratib'dir. Teknik bakımdan en iyi eseri o yazmıştır. Sanatçının "**Sayfiyede**", "**Zincir**", "**Zeki Çocuk**", "**Bir Buhran**", "**Kadın Pençesi**" adlı oyunları vardır.

FECR-İ ÂTÎ DÖNEMİNDE ÖĞRETİCİ METİNLER

- **Makale, deneme, eleştiri** gibi türlerde yazılar yazılmıştır.
- Dil ve üslup yönünde bir önceki edebiyatın devamıdır.
- 1911'de Selanik'te çıkan ve "millî" bir edebiyat oluşturmak isteyen "Genç Kalemler" ile dil konusunda tartışmalara girmişlerdir.
- Eleştiri bu dönemde ön plana çıkmıştır.
- Bu sanatçılar "estetik, sanat ve edebiyat" konularında eleştiriler kaleme almışlardır.
- Fecr-i Âtî içinde gazeteciliği meslek edinen tek kişi "**Ahmet Samim**"dir. "**Hilal, Cidal, İtilaf, Seda-yı Millet**" gibi gazeteleri çıkarmıştır.
- Şahabettin Süleyman, "**Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye, Yeni Osmanlı Edebiyatı**" adlı kitapları yazmıştır.
- Mehmet Behçet, "**Genç Şairlerimiz ve Eserleri, Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, Genç Romancılarımız ve Eserleri**" gibi tarih kitaplarını yazmıştır.